

Liberal Yol Sosyalist Yol

Namık Zeki Aral

İnsanlar arası ezeli hayat mücadelesi veya maişet mübarezesi karşısında “tefelsüf”e dalarak:

“- Ya Rab, nedir bu keşmekeş-i derd-i ihtiyaç.

-İnsanın ihtiyacı ki bir lokma nan’dır?”, diyen Ziya Paşa merhum, beşerin ihtiyacını nihayet bir parça ekmek ölçüsünün içine kadar indirip sığdırmaya çalışır, görünür. İnsan adındaki mahlukta ise çeşidi kadar sayısı da veya sayısı kadar çeşidi de hesapsız olan “ihtiyaç” unsuru, had-dı zâtinde öyle ateşli bir ihtiras atomu’dur ki imkân bulup kabını çatlatarak dışarıya fırladığı zamanlar istilâ sahasına had hudud tanımak, şanından değildir. Bu hadsiz, payansız ihtiras’ı “Eşber”de Abdülhak Hamid, İskender’in lisanından birkaç mısra, ile ne güzel ve ne kadar isabetle tasfir eder:

“Olsaydı tabiatimde kudret,

Verseydi o iktidarı fitret

Ben alemimi alıp giderdim

Hurşidi de feth-ü zaptederdim.”

İnsan nefsinde doymak nedir bilmez mi mütaaddi ihtiras yalnız İskendere veya emsali cihangirlere mi haas’dır? Elbette değil! Her gönülde bir aslan yatar, derler ki hakikatin ta kendisidir. Camianın- kuvvetli veya zayıf- her ferdin de aynı ihtirası görüp sezmeye

imkân mı vardır? Düne kadar mahrum olduğu grev imkânını (veya hakkını) bugün elde eden işçi, o imkânın(veya hakkın) tabii bir mukabili veya bedeli olan lokavt’ı hemen işverenin elinden almaya kalkmakta tereddüt göstermez(Sosyal Adalet- Ağustos 1964- s.2. Yeni Anayasamızın Kurucu Mecliste görüşüldüğü sıralarda Lokavt’ın ismini dahi metne sokturmamaya muvaffak olan mukavemeti hatırlayınız).

Liberalizm ve Sosyalizm

Günümüzün: sosyalizm mi yoksa liberalizm mi?.. münakaşaları da aynı hayat mübarezesinin fikriyat sahasına aksetmiş tecellileridir. Bizdeki bugünkü münakaşalar dünkü harici alemin 19. asra ait münakaşalarını tazeleyip camiamıza sunmaktadır. Fakat içinde yaşadığımız 20. asırda o harici alemde eski münakaşalarına son vermiş değildir. Orada da münakaşalar durmaksızın şekilden şekle, istihalelen istihaleye uğrayarak, fakat özünden hiçbirşey, kaybetmeyerek devam edip gitmektedir. Bu hali tabii görmelidir. Münakaşalar “tabiat-i eşya” dan doğup gelmektedirler. Tabiatdaki mücadele kanunu devam ettikçe, insanlar arası münasebetler bu kanuna şu ve bu suretle tam intibak göstermedikçe, daha doğrusu insanlar “tabiatdaki kanuna ve

kanunlara itaat etmek suretiyle ve itaat etmek yolundan onlara tam hâkimiyet sağlamadıkça” münakaşalar da devam edip gidecektir. Nitekim halen dünya milletleri, Garp Alemleri ve Şark Alemleri diye ikiye ayrılarak bir tarafta birinin liberalizmi ile ötekini sosyalizmi birbirleriyle çekişir çatışırken diğer tarafta birinin liberalizmi’ni “gelir siyaseti” şeklinde ve ötekini sosyalizmi’ni “kollektivizm” den “komünizm”e intikal edebilme gayretleri içinde birer tekmül istikameti tutmuş yürümekte görünürler.

Bizde de liberalizm ve sosyalizm karşı karşıya gelmiş, münakaşa halindedirler. Hiç değilse kağıt üzerinde yazılı bugünkü nizamı yeni bir “cereyan” bozuk düzen adını vererek onun yerine sosyalist bir nizamı düzgün rejim diye ikame etmek davasındadır. Yeni cereyan dilindeki bozuk düzenden maksat nedir? Düzgün rejimden maksat nedir?

“Bozuk Düzen ve Düzgün Rejim”

Liberal nizamı esas itibariyle ferdi hürriyet, şahsi mes’uliyet, hususi mülkiyet, serbest rekabet, piyasa iktisadı.. diye muayyen bir takım mebdelerden hareket ederek câmia içinde ona göre bir maişet nizamı kurmak veya hut câmiada nizamı esas itibariyle o kaideler üzerine oturtmak veya o kaidelerin Devletin (veya mümasil bir sultan’ının) iradesi içinde eritmek ister. Ne dereceye kadar eritmek ister?

Günün şartları müvacehesinde daha doğrusu karşılaştığı engeller müvacehesinde yeni cereyan eden o “derece”yi bizlere bugün sarahatle veya tam sarahatle ifade etmemekte veya edememektedir. Yeni cereyanın kurmak istediği iştirak (sosyalizm) sistemi bir Devlet sosyalizmi’ni mi olacaktır? Yoksa kollektivizm kaidesi üzerine mi oturtulacaktır? Daha doğrusu günümüzün – “Şark Alemleri”nde olduğu gibi – bir komünizm istikametini mi tutacaktır?

Devlet Sosyalizmi sistemi – Sosyalistlerimizin veya toplumcularımızın bu en hafif dere-

cesinde sosyalizmi’ni – “Hasıl’ı tahsil” etmek ister kabilinden – iltizam etmekte olduklarına ihtimal verilemez. Zira sosyalizmi’nin bu derecesi günümüzde en liberal denebilecek memleketlerin, arada memleketimizin –hiç değilse kağıt üzerinde- nizamında da yaşamaktadır, denilmekte hata görülemez. Devlet sosyalizmi’ni liberal sistem ile sosyalist sistem arasında müşterek bir saha teşkil eder. Bu müşterek sahada liberalizmi’nin sularıyla sosyalizmin suları birbirine karışarak soğuk sıcak bir arada ılık bir deniz vücutte getirirler, denilebilir. Hatırlatmaya lüzum yoktur ki ameli hayatta “mutlak” olarak ne hususi mülkiyet vardır, ne ferdi hürriyet vardır. Ameli hayatta “mutlak” olarak ne şahsi mes’uliyet, ne serbest rekabet ne piyasa ekonomisi tasavvur olunabilir. Bunların hepsi yine ameli hayatın bir takım zaruretleriyle –ve o zaruretlere miktarlarıyla- mahduddurlar, mukayyettirler. Bu sebeplerle sosyalistlerimizin aradıkları sosyalizm, Devlet sosyalizmi hududundan çok ilerlerdedir, demek lazımdır (başka bir takım memleketlerde olduğu gibi, bizde de Devlet sosyalizmini toplumcularımızın, daha ileri kademeler için bir atlama tahtası yapmak gayretleri üzerinde ayrıca durmak istemiyoruz.)

Kollektivizm sistemi – Hiç değilse İşçi Partisinin tüzüğüne ve Sosyalist Kültür getirmeksizin- “kollektivizasyon” arkasından koşmakta, “kollektivizm” iltizam etmekte olduklarına şüphe yoktur (Kollektivizasyon’dan maksat istihsal ve mübadele vasıtalarını ferdi elinden alarak müşterek mülkiyet altına sokmaktır). Fakat sosyalistlerimiz bu kademede durmak, daha ileri gitmemek niyetinde midirler? Yukarılarda da dediğimiz gibi bu hususta kendilerinden sârih bir ifade alınamamaktadır.

Komünist sistem – İstihsal ve mübadele vasıtalarını Devlet – veya mümasil herhangi bir sulta – eline vermekle iktifa etmeyerek câmiada veya cemiyette hasılanın tevziini de yi-

ne Devlet eline teslim etmek isteyen bu sistem için toplumcularımız halen bir "ibham" içindedirler. Sakitdirler. "Toplumcu cereyan" komünizm için, açık açık: - Evet, dememektedir. Fakat: - Hayır, dediği de işitilmemektedir (Türkiye İktisat Gazetesi – 20 Ağustos 1964 – Maarif Ordumuz ve "Toplumcu" Cereyan).

Memlekette toplumcu cereyan hiç değilse kolektivizm yolundan iktisâdî nizamı Devlet eline teslim etmek azmindedir. Bu hususda ne düşünmeli?

Devlet ve Bizde Devlet

İnsan cemiyetlerinde ve bu arada kendi cemiyetimizde Devlet denilen müessesesi; camiada fertlerin karnını doyursun, üstünü başını düzsün, onları bir çatı altında barındırsın... diye kurulmamıştır. Devlet müessesesi, - fertlerin kendi maişetleri külfeti yine kendi uhdelelerinde kalmak üzere – fertlerin haricin tesddisine uğramaktan ve dahilde birbirleriyle boğuşmaktan korumak için kurulmuştur. Devletin bugün de asıl veya esas hikmet-i vücudu budur. Ferdin iktisâdî hayatını tanzimde Devletin fertler veya hususi teşebbüsten ziyade muvaffakiyet sağladığını henüz hiçbir memleket için isbat edilmiş değildir (bugün dahi dünya üzerinde ferdin iktisâdî işlerini devlete teslim etmiş olan memleketlerle ferdin iktisâdî işlerini Devlete teslim etmemiş olan memleketlere bakarak bir mukayese yapınız).

Kaldı ki bizde iktisâdî hayatın inkişaf edememiş olmasından mütevellit asıl mes'uliyeti de bir bakımdan fertten, ferdin zaafından çok, belki Devlette, Devletin zaafında aramak lazımdır. Dahili ve harici emniyeti sağlama hususunda Devlet, uhdesine terettüp eden hizmeti ifa etmeli ki fert de gündelik işlerinde dağdağadan azade kalıp nefes alarak malşetine çeki düzen verebilsin! Bizde ise – inhitat devrine girildikten sonra – Devlet bu

hizmetini, bu vazifesini veya vazifelerini ifa etmemiş, edememiştir. Son asırlar memleket topraklarının tamamîyetini dahi korumaya kaadir olamayan Devlet bunları parça parça elden kaçırdıktan sonra cari asrın ilk dörtte biri sonlarına doğru (1918-22) elimizde kalan şu bugünkü topraklar üzerine çekilmekten kurtulamamıştır. Dahili emniyete ait zaafalarını da henüz üstünden tamamîyle silkip atamamıştır.

Devlet cihazı memleket için henüz sağlam bir nüfuz sicilli tesis edememiştir (köylere şamil nüfuz vukuatını kastediyoruz). Memleket toprakları üzerinde camia halkına tam bir temellük ve tasarruf emniyeti sağlayamamıştır. (Tapu vukuatını ve kayıtlarını kastediyoruz). Makul sür'atte yürür bir adalet tevziini imkân dahiline sokamamıştır. (Alelade mahkemeler, Devlet Şurasını ve icra işlerimizi düşünürüz). Cihaz, efradın idarî işlerini günün-gününe yürütememektedir (Resmî dairelerde varide ve sadıra kayıtlamı yoklayınız). Cihazı islah için, diye Devlet yerli ecnebi müteahhislardan rapor üstüne aldığı raporlarla koleksiyon doldurmaktan başka bir iş yapmadığı için zaafalarını bir türlü giderememiş ve giderememektedir. Ve saire! Kendi memurlarına müstahdemlerine henüz kifayet mertebesinde bir maişet sağlayamamış bu devlet müessesesi nedir ki, toplumcularımız, teknil camia fertlerinin iaşesine, ilbasına, ibatesine, hatta terfihine kadar bütün işleri tevdi etmek sevdasındadırlar. Bir başka ifade ile kendi işlerinin, kendi hizmetlerinin, kendi emniyet vazifelerinin "müteahhitliğini" yapamayan Devlete bütün fertleriyle camiayı terfih etmek, camiayı "mes'ud" cylemek müteahhitliğini vermek devasındadırlar (Nasıl demezsiniz; Zehi tasavvur-ı batıl, zehi hayal-i muhal!)

Bizde bugün iktisâdî inkişafsızlık; fert işlerinin Devlet eline teslim edilmemiş olmasından değil, belki aksine, hikmet-i vücudu olan hizmetleri ifa edememesi sebebiyle Dev-

letin ferde nefes aldırılmaz şekilde, o iktisâdî inkişafa türlü engeller çıkması yüzündendir.

Sosyalizm Aynı Zamanda Siyasî Bir Cereyandır

Hatırlamakta fayda vardır: Sosyalistlik veya toplumculuk adıyla ortaya çıkmış olan iktisâdî-içtimai cereyan aynı zamanda veya aslında siyasî bir cereyandır ki memleketimizde Türkiye İşçi Partisi de o cereyanın mümessillerinden veya taraftarlarından bir kısmını kendinde toplamaktadır. Herhangi bir siyasî parti kendine bir vücut hakkı vermek, sine-sinde mümkün olabildiği kadar fazla efrad toplayabilmek için ortaya – zahiri veya hakiki – mutlaka cazibeli yeni bir fikir getirip sürmek vaziyetinde veya mecburiyetindedir. Bizdeki cereyanda bu yeni fikri sosyalizm adıyla getirip camiaya sunmaktadır. Teslim etmeli ki bu yeni fikrin arzettiği cazibe öteki partilerin programlarından hiç birinde – uzaklardan dahi – görülemez. Neden?

Çünkü bu yeni fikir varlıklı tabakaların el ile tutulur göz ile görülür bütün mal mülklerini, bilhassa elinde emeğinden başka hiçbir şey olmayan varlıksız tabakaya bol keseden vaad etmektir. (Fikirdeki cazibe kudretini artırmak için de cereyanın, var kuvveti en keskin bir demagoji edebiyatına vererek varlıklı tabakalar için en hafifinden kullandığı sömürücüler, hırsızlar, yabancıya aracılık edenler.. kabilinden hitaplarına dikkat ediniz).

Bu itibar ile cereyan karşısında camianın istisnasız bütün tabakaları uyanıklıktan uzak kalmamalıdır. Yeni cereyan bir fırsatını ele geçirip de kolektivizm'i, hele "tek toplumculuğu" memlekete sokmaya muvaffak olduğu takdirde kaybedecek olanlar camianın yalnız varlıklı tabakaları değildir; aynı zamanda varlıksız tabakalarıdır: Varlıklı tabakalar da yarın için mal mülk sahibi olma imkânlarını elden kaçırmış olacaklardır. Her iki sınıf mal

mülkten de daha kıymetli olan hürriyetlerini, ezcümle söz hürriyetlerini, vicdan hürriyetlerini birlikte kaybedeceklerdir (Marksist-Leninist memleketlerin hallerine bakınız.)

Biz Devlete Yardım Edelim

Camiayı tehdit etmekte olan tehlikeyi her an düşünerek memleketin köylü, şehirli; çiftçi, sanayici; tacir, esnaf; müstehlik, müstahsil; işçi, patron; öğretmen, genç öğrenci; varlıklı, varlıksız bütün zümreleri yeni cereyan üzerinde durmalıdır. Cereyanı çok yakından takip etmelidir. İktisâdî meselenin yanı başında içtimai meseleyi de yine Devlete bırakmamaya, bunu da kendi aralarında hal suretine bağlamaya bakmalıdırlar. Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar.. atasözü hatırdan çıkarılmamalıdır.

İnsan denilen mahlûk, bu mahlûku ruhu ruhiyatı âdeta zıd'ları cen'eder, bir muamma âlemidir. Makalenin başında gördüğümüz gibi insan fitratı "ihtiras" derecesinde bir ihtiras ile sadece kendi tarafına yontup çeker bir fitrat değildir. Onda hep kendine çekip alma ihtirası yanında kendinden ahire bir şeyler vermek, hatta çok şeyler vermek meylili de, zevki de, insiyakı da, ihtirası da vardır. Camianın sakat, hasta, zayıf.. fertlerine, - hatta bunların sahtelerine – meselâ kalabalık bir günde veya bir yerde- uzanan şefkat ellerine bir bakınız (insanda bu şefkat hissini istismar eden dilenciligi dünya üzerinde kökünden söküp atmış memleket acaba var mıdır?). Bilhassa zengin memleketlerde tamamen ihtiyari veya hususi hayır müesseselerini hatırlayalım. Bu hayır müesseselerinden bazılarını ırk, mezhep, milliyet.. gibi tefriklere de düşmeyerek camia hudutlarından dışarıya taşar yardımlarını düşünelim. Daha düne gelinceye kadar: - Bir kavmin müsibeti bi başka kavim için menfaatir, diyen bir düşüncenin bugün tersine dönerek üçüncü alem isimli gelişmemiş memleketler lehine yaptığı yardım-

lar insan fitratındaki bu histen de muhakkak ki az çok bir hisse almaktadır. “İnsanı insanın kurdu” yapan hissin yanında bu şefkat hissi, bu aheri düşünme hissi de insanda vardır. Bu his belki: “Biri yer biri bakar... kıyamet ondan kopar” vakıasından doğup gelmiş ve gelmektedir, olabilir. Fakat ne olursa olsun insanda vücudu muhakkaktır.

Hülâsa iktisâdî meselemiz kadar içtimai meselemizi de halletmek isterken, toplumcularımızın sözüne uyararak devleti ferde mutlak hâkim kılmak gafletine düşmeyelim. Kendi kendimizi halli lazım gelen mesleler için dev-

letten lütuf, ihsan beklemeyelim, Devletten de gelse lütfun, ihsanın bedeli “cevher-i hürriyet” dir. Bu cevherin kıymetini bilelim (unutmayalım ki Devlet, diye ortada maddî bir mevcudiyet yoktur. Devlete şahsiyetini veren, yine meziyetleri gibi kusurlarıyla da insanlardır.) Devletten lütuf beklemek yerine bilakis biz fertler olarak, Devlete yardım edelim. Devleti, Devletimizi bugünkü zaaflarından, çok tehlikeli olan zaaflarından biz, biz-zat biz kurtarmaya bakalım. Ta ki Devlet de camiaya asıl borçlu olduğu hizmetlerini serbestçe ifa edebilir hale gelsin! .

Özgürlüğün Kitaplığı Genişliyor..

Yakında...

Toplumumuzda Doktrin Tartışmaları

Namık Zeki Aral

LiBeRtE

Kitaplığınızda Özgürlüğe Yer Açın...